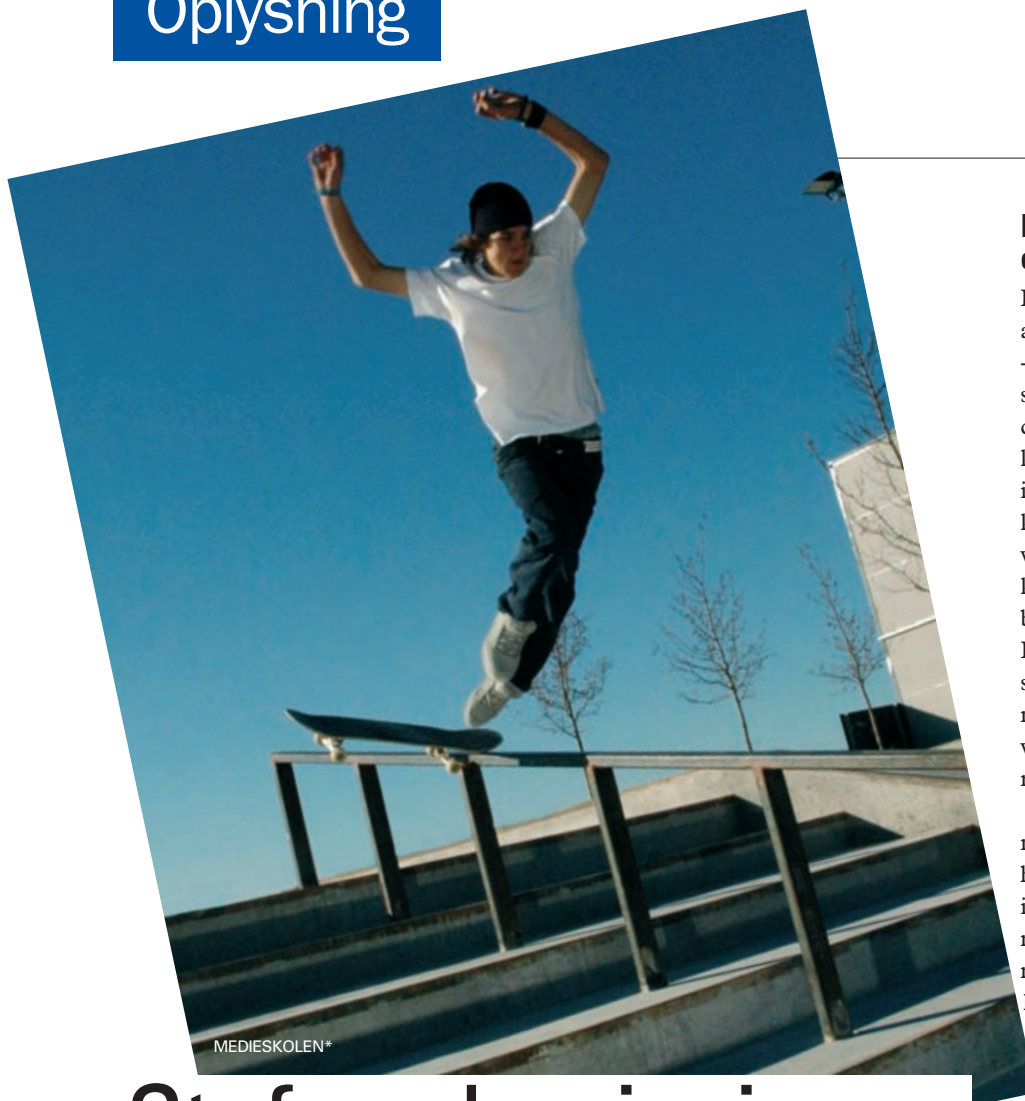

Oplysning

Stof-undervisning – kan det nytte?

Når man underviser, påtager man sig samtidigt et ansvar. Desværre er det ikke alle, der gør sig dét klart.

AF ERIK SCHIØRRING

Sammenstødet mellem mennesket, stofferne og samfundet er en særdeles kompleks affære, hvor patentløsninger helt bør afvises. Stofproblemerne drejer sig jo ikke kun om et stof og en bestemt gruppe mennesker. I realiteten er der ingen mennesker, der kan undgå i løbet af tilværelsen at komme i direkte kontakt med kemiske substanser, som påvirker organismens fysiske og psykiske funktioner. Hvilke stoffer det enkelte menneske vælger at indføre i sit liv, og hvilke stoffer samfundet via sine love og normer accepterer, at den enkelte borger

vælger, beror blandt andet på sociale og kulturelle forhold.

Stofundervisning og i det hele taget al oplysningsvirksomhed vedrørende brug og misbrug af kemiske substanser har i mange tilfælde været præget af forvirring og stærkt polariserede grundholdninger. Herved er det blevet klart, at ikke blot stoffer sælges på det legale eller illegale marked, men at også oplysninger om stof og stofproblemer bringes til torvs ad såvel gode som tvivlsomme kanaler. Hvis stofundervisning skal have nogen positiv mening, må den være alsidig, men fritaget for uvedkommende, uovervejede og vildledende betragtninger.

Hvem skal oplyse om hvad til hvem?

Er stofundervisningens primære opgave at fortælle, hvor forfærdelige stofferne er – og at man derfor ikke skal så meget som tænke på at indtage dem? Eller er det væsentligste i undervisningen at belyse årsagerne til, at mennesker faktisk indtager diverse stoffer? Kan det godkendes, at stofoplysning indeholder anvisninger på, hvordan man ved hjælp af kemiske substanser kan bringes ind i en behagelig eller 'sjov' psykisk tilstand? Hvor træffes afgørelse om, hvem der skal oplyse om hvad til hvem? Spørgsmålene er nærmest utallige – og svarene veksler med årstiderne og den siddende regering – eller hvordan?

Uanset det faktum, at stofproblemerne i videste forstand angår os alle, har det i særlig høj grad været de unges interesse for visse stoffer gennem de senere år, der har sat gang i diskussionerne. Herved er mange tidligere skjulte kendsgerninger vedrørende den øvrige befolknings stofmisbrug blevet trukket frem i lyset, hvilket måske kan bringe lidt mere balance i tingene.

At oplysningsarbejdet om stofindtagelsens problemer har været domineret af de unges stofinteresse er forståeligt nok. Blandt andet ud fra den betragtning, at en væsentlig del af personlighedsudviklingen finder sted i 14-20 års alderen. Denne livsfase rummer karakteristisk nogle identitetskriser, hvis forløb er stærkt afhængigt af de grupper, man knytter sig til. Visse arter og grader af stofindtagelse i forbindelse med denne udviklingsperiode er der erfaringsmæssig basis for at fraråde. Men det bør samtidig erindres, at mange andre påvirkninger end stofindtagelse kan forstyrre de unges personlighedsudvikling. F.eks. kan det også frarådes de voksne at tro, at deres eget forbrug af stoffer er ligegyldigt i netop denne sammenhæng.

Skal undervisningens indhold finde vej til de unges bevidsthed, er det naivt at regne med, at man kommer ret langt med direkte forbud og diverse trusler. Det er netop ungdommens nysgerrighed og lyst til at afprøve såvel nyt som

gammelt livsmateriale, der forhindrer den totale depression i at indfinde sig. Det gustne overlæg og den visne livserfaring kan tids nok komme.

Alligevel kan en positiv nysgerrighed slides for tidligt op. Hvis undervisning formår at kanalisere den søgendes interesser ind i baner, der bidrager gunstigt til personlighedsudviklingen og den øvrige manøvreringsevne, er meget nået. Men dette sker kun, hvis der også tages hensyn til menneskets irrationelle handlen. Det er en kendsgerning, at mennesker i alle kulturer har beskæftiget sig med forskellige kemiske substanser langt ud over det fornuftige, rationelle og ufarlige. Hvorfor?

Men selvom præmisserne for undervisningen skulle være rimelige, vil det altid rumme vanskeligheder at påtage sig underviserrollen. Mange optræder som 'eksperter', 'specialister' eller 'sagkyndige' uden at have gjort sig dyberegående tanker, om deres medvirken er fremmende eller hæmmende for problemernes løsning. Og måske er det slet ikke muligt at finde ud af, fordi der hele tiden foregår ændringer i situationen?

Undervisningens privilegium

I en artikel fra tidsskriftet 'Drugs & Society' giver George Birdwood¹ udtryk for sine synspunkter vedrørende den

undervisning, der tager sigte på at forøge de unges viden om stof-problemerne. Han mener, at 'kun undervisning nyder det tvivlsomme privilegium at have magt til at forværre tingenes tilstand'. Men da han ifølge artiklen er en hyppigt anvendt underviser, føler han formentlig selv, at hans betragtninger bidrager til noget positivt.

Her er et udpluk af hans synspunkter:

'Kan det lykkes undervisningsmæssigt - hvor så mange andre metoder har slået fejl - at forebygge spredningen af stofmisbrug blandt ungdommen? Det er det første spørgsmål, vi må stille os selv, før vi hastigt går ud fra, at stofundervisning i skolerne er den redningsplanke, samfundet har ledt efter. Det andet problem er mere alvorligt: Kan vi være sikre på, at vore indgreb ikke gør mere skade end gavn? Ingen kender svaret. . . .

Det mest indlysende er den almindelige formodning om, at velinformerede teenager skulle være bedre rustede til at foretage rationelle beslutninger angående stoffer. Dette lyder fornuftigt nok for frygtsomme forældre. Malurten i bægeret er blot, at det ikke er frygtsomme forældre, vi skal overbevise, men deres børn, hvis adfærd mere styres af mode, intuition og følelser end af fornuft. På en måde må vi appellere i lige høj grad til deres hjerter, som til deres hjerner. Stofindtagelse, hævder de, er en privat sag,

som samfundet ikke skal blande sig i. . . .

Når alt kommer til alt, er det et spørgsmål, om vi med vore cigaretter, alkohol, vor nervemedicin og sovetabletter overhovedet befinder os i en position, hvor vi kan pege fingre ad 'dem'. . . .

Jeg prøver, når jeg snakker med unge mennesker om stoffer, at vække deres interesse for stofindtagelse som et alvorligt socialt problem og diskuterer med dem, hvorfor de mener, problemet er opstået, og hvad der kan gøres ved det. Ifølge min erfaring er den bedste teknik i skoler at dele klassen i mindre diskussionsgrupper. Hver gruppe diskuterer et bestemt emne, f.eks.: Hvorfor er der en bestemt stofmode blandt unge- og hvorfor netop nu? Hvorfor er så mange voksne afhængige af cigaretter, alkohol, nervemedicin, sovetabletter, pep-piller eller endog spillemani og TV? Hvad skal vi gøre ved det?'

Birdwood peger på, at det er let at begå den fejl, at man presser de unge ind i en forsvarsposition, men hævder, at det er lige så let at finde ind til deres idealisme og interesse for andre. Nogle vil sikkert føle, at Birdwood bevidst manipulerer med sine tilhørere. Men kan denne tendens undgås, hvis undervisningen bygges på den viden, der foreligger bl.a. via socialpsykologien og sociologien om gruppeadfærd og påvirkning? Man skal i hvert fald gøre sig bevidst, at den 'officielle' stofundervisning har meget at leve op til, når man tænker på den massive, modsat rettede påvirkning, der finder sted i de grupper, hvor stofindtagelse er en stående ingrediens i samværet.

Birdwood siger videre:

'Dette betyder efter min mening, at man bør koncentrere sig mere om menneskene og det samfund, de lever i, end om stoffer. . . Det er alles ansvar ikke blot at overbevise de unge om, at tilværelsen har bedre ting at byde på end stoffer, men også at bevise, at det er tilfældet.'

Officielle grundholdninger til stofoplysning

Hvordan ser vi så herhjemme fra officiel side på stofoplysning? Så tidligt som i 1972 blev det i et udvalgsarbejde fastslået, at 'oplysningsvirksomhed indtager en me-

ERIK SCHIØRRING,
CAND. PSYCH

get central stilling i præventionsarbejdet². De følgende citater, hentet fra samme redegørelse, uddyber intentionerne:

'Baggrunden for, at stofmisbrug søges bekæmpet ved oplysning, er ikke først og fremmest - som man ganske umiddelbart kunne tro - en formodning om, at selve misbruget i væsentlig grad skyldes uvidenhed hos de enkelte brugere om stofferne og deres egenskaber. Det klassiske medicinmisbrug har haft sin største udbredelse blandt personer, der i kraft af deres profession har det mest indgående kendskab til morfin m.v. og følgerne af misbrug. Og blandt de unge stofbrugere, der repræsenterer de helt aktuelle misbrugsproblemer, udvikles der erfaringsmæssigt en ret betydelig teknisk sagkundskab med hensyn til de stoffer, som til enhver tid er tilgængelige, ikke kun om markeds- og prisforhold m.v., men også i betydeligt omfang om dosering og de forventede virkninger.

Stofmisbrug, navnlig allerede igangværende stofmisbrug, hæmmes altså ikke i væsentligt omfang af konkret viden om stofferne og deres farlighed. Saglig oplysning er imidlertid nødvendig, allerede fordi der er opstået en ganske betydelig efterspørgsel efter oplysning, som, hvis den ikke bliver tilfredsstillende med forsvarlig oplysning, vil blive det med uforsvarlig.'

Videre blev det præciseret, at oplysningens sigte er:

'At den så vidt muligt skal rettes til hele befolkningen. Det vil sige i lige så høj grad til forældre og andre voksne, der særlig har med unge at gøre, som til de unge, og at dens indhold ikke alene eller blot fortrinvis skal vedrøre stofferne, men må have langt bredere karakter og må belyse ikke blot problemets art, men også dets omfang og dets placering i større sammenhæng - naturvidenskabeligt, medicinsk, psykologisk, sociologisk, juridisk og pædagogisk - samt at indholdet må sammensættes forskelligt efter hvilken modtagergruppe, der sigtes mod.'

Der blev lagt vægt på, at oplysningerne er fritaget for det skrækkampagnepræg, som nogle informationer har været belastet af, ligesom det er afgørende, at oplysningerne er ensartede, da der ellers opstår begrebsforvirring. Hvis undervisningen er rettet til grupper af unge, vil der opstå en troværdighedskløft mellem generationerne, når de udsættes for

ganske modstridende oplysninger.

Hvad angår skoleundervisningen peges der på flere muligheder, men især lægges der vægt på lærernes viden om emnet, som ikke bliver tilstrækkeligt prioriteret på seminarierne. Efteruddannelse må til.

En bredere forståelse hos befolkningen vedrørende samfundsforhold og sociale problemer efterlyses, og formidling via aftenkolevirksomhed, radio og fjernsyn, klasseforældremøder, foredrags- og diskussionsarrangementer, pressen, bøger, pjecer m. v. anbefales.

Såvidt de officielle grundholdninger til oplysningsarbejdet.

Forstand og følelser

Noget af det væsentlige kan således være, at man i stofundervisningen fremprovokerer en mere selvkritisk tænkemåde. At få mennesker til at fundere lidt nøjere over deres egen situation - deres sociale rolle og deres eventuelle misforhold til stoffer. Overvejelser angående de processer, man dagligt indgår i, er afgørende for at træffe beslutning om f.eks. at ville forlade et bestemt miljø til fordel for et andet med andre handlemuligheder og målsætninger. Da den stærkeste påvirkning finder sted i den snævre kreds (familien, vennerne og andre primærgrupper), må undervisningen have en struktur og et indhold, der tager hensyn til dette.

Alene det sprog, der anvendes, kan have ret afgørende betydning for undervisningens effekt. I mange stofindtagende grupper udvikles karakteristisk et særligt samspil hos medlemmerne af såvel sproglig som ikke-sproglig art. Herved opstår ofte en massiv, rituel præget fællesskabsfølelse, der åbner sluserne for indlæring af bestemte normer og holdninger til livet, stofferne og samfundet. Processer der for så vidt meget ligner menneskers venskabsrelationer i almindelighed, men hvor samspillet i de hårdt belastede stofgrupper synes at savne venskabsbegrebets hårfine, afgørende følelsesmæssige bånd.

Uanset de allerhæderligste anstrengelser for at bidrage menneskeligt hensigtsmæssigt til disse komplicerede problemers løsning, kan det ikke undgås, at

man ofte som underviser, foredragsholder, konsulent, eller hvad rollen nu end måtte hedde, må føle en betydelig hulhed ved alle ordene. Der er så meget, der fundamentalt burde være bedre i vort forhold til hinanden, at bestræbelserne kommer til at virke golde. Det er, som om virkeligheden bliver en myte og sandheden en fabel. Vi går som katten om den varme grød. Mennesker forstår lignelser, men hader ligheder - i hvert fald når det drejer sig om de mere uheldige sider af deres adfærd.

Trods alt tror jeg, at stofundervisning kan nytte, hvis forstand og følelser kan gå op i en højere enhed og blive til en erkendelse af stofindtagelse som ikke blot et personligt problem, men måske især som et kulturelt og socialt fænomen.

NOTER

- 1 Birdwood G.: The Don'ts of Drug Education. *Drugs & Society* nr. 4, vol. 1, January, p. 7-10. 1972.
- 2 Regeringens Kontaktudvalg: Redegørelse III: Om prævention af stofmisbrug. April 1972.

LITTERATUR

- Bondeson, U.: Argot og kriminalisering. Trykt i: Bengt Loman, red.: *Språk och samhälle*. Gleerups Bokforlag. Lund. 1972.
- Glaser, F.B.: *Misinformation about Drugs: A Problem for Drug Education*. *Int. J. Addict.* 5, (4). 1970.
- Hein, M.: Kan opdragelse forebygge stofmisbrug? *Tidsskr. f. Sygepl.*, pp. 543-45. 1970.
- Jørgensen, F.: Forebyggelse af at unge bliver sociale afvigere. *Ugeskr. f. Læg.* 132, (21). 1970.
- Goransson, B.: Alkohol- og narkotikainformation - en fiasko? *Läkartidn.* 69, pp. 3324-27. 1972.
- Ripley, G.D.: *Drug Abuse - Prevention Through Education at School*. *Brit. J. Addict.* 67, pp. 313-15. 1972.
- Schiørring, E.: Kan vi ændre de unges adfærd og holdning i relation til indtagelse af euforiserende stoffer? *Folkeskolen* 88. (36 og 37). 1971.
- Schiørring, E.: *Stofindtagelse og livsvilkår*. *Mentalhyg.* 26. (4. og 5. særnummer: Stofmisbrug blandt unge i Norden). 1973.
- Washington, E.: *Prevention of Addiction by Changing Values of Adolescents*. Holt & Rhinehart. New York. 1967.

Denne artikel har tidligere været bragt i 'MENNESKE STOF SAMFUND'. Læs mere på side 39.